

dr hab. Beata Giesen, prof. UŁ
Katedra Prawa Cywilnego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Łódzki

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Łukasza Pożogi
pt. "Zmiana umowy w sprawie zamówienia publicznego",
przygotowanej pod kierunkiem prof. dra hab. Macieja Kalińskiego

I. Wybór tematu, cel oraz metodyka pracy

Przedstawione do recenzji opracowanie poświęcone jest problematyce prawnej, związanej z szeroko pojętą modyfikacją umowy, zawartej w wyniku udzielenia zamówienia publicznego. Lektura pracy potwierdza, że był to wybór trafny, z wielu zresztą powodów. Wybrany temat odpowiada aktualnym potrzebom zarówno praktyki, jak i zainteresowaniom doktryny prawa. Poruszane przez Doktoranta zagadnienia są wprawdzie przedmiotem licznych rozstrzygnięć sądowych, jednak uwag przedstawicieli nauki, prezentowane do tej pory, przyjmują najczęściej formę pobieżnych wypowiedzi, zwykle artykułów. Brak jest natomiast kompleksowego opracowania tej tematyki. W końcu temat ten odpowiadał zainteresowaniom zarówno naukowym, jak i zawodowym Autora rozprawy, czego niewątpliwym dowodem jest m.in. niezwykle drobiazgowość prowadzonych rozważań odnoszonych w pracy zawsze do konkretnych problemów występujących w praktyce obrotu gospodarczego. Bez wątpienia doświadczenie praktyczne Doktoranta odciska się piętnem na całej rozprawie. Tak nakreślony temat pracy znajduje swoje uzasadnienie w regulacjach prawa zamówień publicznych, a dokładnie w tych jego przepisach, które wprowadzają liczne ograniczenia uprawnienia do zmiany zawartej umowy.

Intencją Autora było spojrzenie na problematykę modyfikacji umowy z perspektywy prawa cywilnego. W konsekwencji praca jest wielowątkowa, a ujęte w jej ramy rozważania odnoszą się do różnych, często całkowicie odmiennych w swej naturze, instrumentów prawnych takich jak np.: klauzula *rebus sic stantibus*, waloryzacja umowna, przejęcie długu, przelew wiarygodności, prawo opcji. Takie ujęcie tematu czyni recenzowaną pracę szczególnie przydatną z punktu widzenia praktyki stosowania prawa. Jednocześnie jednak niesie ono ze sobą ryzyko włączenia w ramy rozprawy zbyt wielu zagadnień, co może zaciemniać przejrzystość prowadzonego wywodu. Doktorant w zasadzie zdołał uniknąć tego niebezpieczeństwa, niestety z kilkoma wyjątkami, o których będzie mowa w dalszej części recenzji.

Przyjęta przez Doktoranta metoda pracy badawczej jest odpowiednia do analizowanej materii. Słusznie rozpoczyna On od krótkiego rysu historycznego prawa zamówień publicznych, pokazując na tym tle, jak w ślad za zmieniającą się w Polsce rzeczywistością społeczno-gospodarczą ewoluowało podejście polskiego ustawodawcy do kwestii prawnego uregulowania procedury zamówienia publicznego, w tym przede wszystkim do częstej praktyki modyfikacji umowy zawartej w następstwie tejże procedury.

Jak wiadomo, prawo zamówień publicznych w znacznym stopniu zostało ukształtowane przez regulacje unijne. Toteż nierzadko Doktorant analizuje poszczególne kwestie z tej właśnie perspektywy, co znajduje wyraz nie tylko w licznych odesłaniach do treści poszczególnych dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady, ale także w czerpaniu z bogatego orzecznictwa TSUE.

W prowadzonej analizie obowiązujących regulacji, dominuje wykładnia językowa oraz celowościowa. Głównym drogowskazem w tym względzie są dla Doktoranta podstawowe założenia prawa zamówień publicznych, przede wszystkim zasada równego traktowania wykonawców oraz zasada, przejrzystości postępowania, bezstronności i obiektywizmu.

Doktorant bardzo starannie zebrał i przedstawił w pracy poglądy prezentowane w nauce polskiej. Rozwiązanie kwestii spornych zawsze poprzedzone jest obszerną ilustracją wypowiedzi doktryny oraz prezentacją stanowiska judykatury, jeśli tylko takie zostało zajęte.

Pewien niedosyt pozostaje po lekturze tych fragmentów, w których Autor odwołuje się do nauki prawa cywilnego. Wydaje się, że szereg problemów badawczych Autor mógł i powinien był rozwiązać sięgając nieco głębiej do nauki prawa cywilnego. Deficyt ten jest szczególnie

widoczny w drugiej połowie pracy poświęconej zmianom podmiotowym w stosunku umownym nawiązanym w wyniku udzielenia zamówienia publicznego.

Autor nie posługuje się w zasadzie metodą prawnoporównawczą. Stąd przy omawianiu poszczególnych kwestii brak odniesień do literatury obcej. Szkoda, że Doktorant zrezygnował z czerpania z dorobku innych państw – członków UE, w szczególności tych, których system prawa cywilnego jest pokrewny do tego, obowiązującego w Polsce, jak np. prawo niemieckie czy francuskie. Zabieg ten byłby całkowicie usprawiedliwiony i pożyteczny zarazem, zwłaszcza jeśli zważyć na fakt, że wszystkie one posiadają ten sam fundament w postaci dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady. Z naukowego punktu widzenia byłoby zatem interesujące, jak do tych samych problemów (przecież nie wszystkie zostały w sposób czytelny rozwiązane kolejnymi dyrektywami), podchodzi się w innych krajach Unii Europejskiej, przede wszystkim w tych punktach, w których regulacje unijne stwarzają pole do budowania różnorodnych koncepcji. Z tego powodu zaprezentowanie przez Doktoranta w rozdziale VI rozwiązań przyjętych w krajach spoza UE stanowi wyłącznie ciekawostkę naukową. Pewnym jednak usprawiedliwieniem dla powściągliwości Doktoranta na tym polu jest bardzo obszerne spektrum zagadnień, które przy tak nakreślonym temacie pracy, musiały zostać poruszone. Niewątpliwą zaletą pracy jest dostrzeżenie oraz opisanie wątpliwości natury prawnej związanych z modyfikacją umowy w sprawie zamówienia publicznego. Najczęściej Doktorant podejmuje próbę udzielenia jasnej odpowiedzi, zwykle wyczerpująco uzasadnia zajmowane stanowisko, choć nie brak miejsc, w których komentarz Autora jest zdawkowy (np. rozważania na stronie 80).

II. Konstrukcja oraz strona formalna pracy

Recenzowana rozprawa liczy 431 stron maszynopisu. We wstępie Autor uzasadnia wybór tematu pracy, kreśli jej podstawowe cele oraz założenia. Zasadnicza część rozważań ujęta jest w sześć rozdziałów. Pierwszy obejmuje dość szczegółowo odtworzoną ewolucję regulacji prawnych, dotyczących zmiany umowy w sprawie zamówień publicznych w Polsce oraz w Unii Europejskiej (s.9-47). Kolejne partie tego rozdziału poświęcone są charakterystyce poszczególnych etapów poprzedzających aktualny stan prawa w Polsce. Ze zrozumiałych względów Doktorant w tej części rozważań koncentruje się na odtworzeniu treści kolejnych dyrektyw, które w minionych dekadach odcisnęły piętno na prawie zamówień publicznych.

Rozdział II poświęcony jest problematyce związanej ze zmianą umowy w sprawie zamówień publicznych w prawie Unii Europejskiej (s.49-111). Rozpoczyna On od ogólnej charakterystyki systemu prawa zamówień publicznych w Unii Europejskiej, koncentrując się przy tym głównie na omówieniu tych regulacji, które wprost odnoszą się do zmiany umowy w sprawie zamówienia publicznego. W dalszej części tego rozdziału omówiono poszczególne postaci modyfikacji umowy. Porządek dalszych rozważań wyznacza treść art. 72 dyrektywy 2014/24/UE oraz art. 89 dyrektywy 2014/25/UE, i tak omówiono kolejno takie zagadnienia jak: modyfikacje przewidziane w pierwotnych dokumentach zamówienia (s.65-70), zmiany związane z koniecznością przeprowadzenia dodatkowych robót budowlanych, usług lub dostawy, które stały się niezbędne (s.70-73), modyfikacje spowodowane okolicznościami niemożliwymi do przewidzenia przez zamawiającego (s.73-75), zmiany wykonawcy (s.75-83). W dalszej części Autor zajmuje się wytyczeniem granicy pomiędzy tą zmianą umowy, która z punktu widzenia prawa ma istotny charakter, a tą, która cechy tej jest pozbawiona (s.88-90). Następnie przechodzi do omówienia zmiany dopuszczalnej ze względu na wartość (90-92) oraz zagadnień związanych z ogłoszeniem o modyfikacji umowy w okresie jej obowiązywania (s.92). Rozdział II kończy prezentacja orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE (s.92-111) oraz uwagi na temat uprawnienia zamawiającego do rozwiązania umowy zmodyfikowanej niezgodnie z dyrektywą (s.106-111).

Rozdział III, zatytułowany *Dopuszczalność zmiany umowy w sprawie zamówienia publicznego z punktu widzenia zasady swobody umów*, stanowi swojego rodzaju fundament dla dalszych rozważań. Doktorant rozpoczyna od przybliżenia czytelnikowi specyfiki oraz charakteru prawnego umowy w sprawie zamówienia publicznego (s.111-115) po to, aby następnie przejść do przedstawienia problematyki ograniczenia zasady swobody kontraktowej, w szczególności poprzez wyjaśnienie znaczenia kryterium „sprzeczności” z prawem oraz kryterium sprzeczności z naturą stosunku prawnego (s.115-143).

Centralne znaczenie dla pracy ma jej rozdział IV pt: *Zmiana umowy w reżimie Prawa zamówień publicznych*. Jego zawartość wykracza dalece poza ramy wytyczone tytułem. W istocie bowiem objęto nim dwie grupy zagadnień: po pierwsze, problematykę wyłaniającą się na tle modyfikacji treści stosunku prawnego, którego źródłem jest umowa w sprawie zamówienia publicznego (s.148-242), po drugie, tematykę związaną ze zmianą podmiotu występującego w charakterze strony (czy to zobowiązanej, czy uprawnionej) stosunku zobowiązaniowego (s.243-323). W tym rozdziale umieszczono również szereg zagadnień szczególnych takich jak:

- zasady zmiany umowy w sprawie zamówienia publicznego jako refleks zasad traktatowych Unii Europejskiej;
- omówienie przepisów przejściowych;
- charakterystykę uprawnień zamawiającego do rozwiązania umowy zmienionej;
- tematykę związaną z ogłoszeniem o zmianie umowy;
- informacje na temat formy zmiany umowy w sprawie zamówienia publicznego.

Rozdział V poświęcony jest w całości sankcjom, zarówno tym znajdującym swą podstawę w kodeksie cywilnym (sankcja nieważności względnej oraz bezwzględnej), jak i tym, które wynikają wprost z innych podstaw prawnych o administracyjnej, względnie dyscyplinarnej, naturze (s. 351-384).

W ostatnim, szóstym rozdziale Doktorant porównuje kilka, wybranych regulacji dotyczących modyfikacji kontraktów w sprawie zamówień publicznych, przyjętych w krajach spoza UE. Krótki rys obejmuje rozwiązania przyjęte w USA, Australii, Brazylii, Kazachstanie, Chinach oraz Serbii.

Przedstawioną wyżej konstrukcję pracy oceniam co do zasady pozytywnie, choć pod pewnymi względami wzbudza ona pewne zastrzeżenia:

Po pierwsze, w wielu punktach Doktorant wykracza poza ramy wyznaczone tytułem pracy i poświęca prowadzony wywód nie tyle zmianom umowy, co modyfikacjom poszczególnych elementów, zarówno przedmiotowych, jak i podmiotowych nawiązanego stosunku prawnego. Uwaga ta dotyczy przede wszystkim zmian podmiotowych, w szczególności przelewu, który zazwyczaj do zmiany umowy nie prowadzi. Z tego samego powodu zastrzeżenia rodzą obszerne rozważania o przystąpieniu do długu. Częściowo podobne spostrzeżenia nasuwa również lektura rozdziału III. Intencją Autora, wyrażoną wprost we wprowadzeniu do rozprawy, było to, aby przedstawić omawianą tematykę w możliwie szerokim ujęciu, co jest całkowicie zrozumiałe. W konsekwencji jednak rozprawa traktuje nie tyle o zmianach umowy, co o wszelakich modyfikacjach odnoszących się do treści stosunku prawnego nawiązanego w wyniku zawarcia umowy. Podobna uwaga odnosi się do rozdziału V poświęconego sankcjom, które pociąga za sobą nieuprawniona modyfikacja stosunku umownego, nawiązanego w wyniku przeprowadzonego postępowania w sprawie zamówienia publicznego.

Po drugie, pewne wątpliwości wzbudza kolejność rozważań prowadzonych w ramach rozdziału IV, który sprawia wrażenie „worka”, do którego, w dość przypadkowej kolejności wrzucono

szereg zagadnień, kierując się wyłącznie treścią art. 140 oraz 144 p.z.p, bez odpowiedniej gradacji poszczególnych kwestii. Tytułem przykładu: niejasne pozostaje, dlaczego problematyka związana z nakreśleniem granicy pomiędzy zmianą istotną a nieistotną została rozbita na trzy punkty (s.145-148 *Zmiany istotne a nieistotne- próba klasyfikacji*, s.189-190 *Definicja legalna zmiany istotnej*, s. 207-211 *Zmiany nieistotne*).

Podrozdziały umieszczone w końcowej partii rozdziału IV, a mianowicie części poświęcone kolejno: zmianie umowy w wyniku zastosowania klauzuli *rebus sic stantibus* (s.217-223), zmianie umowy w postępowaniu upadłościowym i restrukturyzacyjnym (s.232-237) oraz zmianie projektu umowy w sprawie zamówienia publicznego (s. 243), stanowią w nim „ciało obce” i powinny, jako zagadnienia szczególne, zostać umieszczone w odrębnym rozdziale.

Po trzecie, zastrzeżenia budzą hasłowe, często zbyt ogólnie sformułowane, tytuły poszczególnych podrozdziałów, np. *Klauzula rebus sic stantibus* (s. 217), *Połączenie, podział, przekształcenie wykonawcy* (s. 258), *Problem potencjalnych roszczeń odszkodowawczych* (s.369), *Odpowiedzialność administracyjna na gruncie Prawa zamówień publicznych* (s.371).

Praca napisana jest jasnym, poprawnym językiem. Zarówno tok rozumowania, jak i sam porządek prowadzonego wywodu, poza uwagami poczynionymi powyżej, nie wzbudzają zastrzeżeń, choć komentarzowy styl, w jakim napisana jest cała praca nie ułatwia jej lektury.

Doktorant poprawnie buduje wypowiedź, dokumentując ją w razie potrzeby poprzez wskazanie, czy to w samym tekście rozprawy, czy w przypisach, poglądów prezentowanych w literaturze przedmiotu oraz wybranymi pozycjami z orzecznictwa. Do wyjątków należą fragmenty, w których zalecałabym wskazanie dodatkowych źródeł (np. na stronie 19, gdzie mowa o recepcji i adaptacji w Europie rozwiązań prawa rzymskiego; na stronie 25, w części poświęconej § 41 ust. 3 rozporządzenia z 29.01. 1937 r. o dostawach i robotach na rzecz Skarbu Państwa, samorządu oraz instytucji prawa publicznego; na stronie 29 – brak jakichkolwiek odniesień do regulacji cywilnoprawnych obowiązujących w Polsce przed wejściem w życie kodeksu cywilnego z 1964 r., na stronie 70 – Autor powołuje się na orzeczenie TSUE nie podając ani daty jego wydania, ani nadanej sprawie sygnatury.

Redakcja tekstu została przeprowadzona z dołożeniem najwyższej staranności.

III. Podstawowe założenia oraz tezy

Podstawowe założenie, które przewija się właściwie w całej pracy wyraża się w, mającym swe uzasadnienie w regulacjach unijnych, przekonaniu, że zmiana umowy w sprawie zamówienia publicznego, niezależnie od szeregu, różnorodnych, wynikających wprost z brzmienia ustawy p.z.p. obwarowań, nie powinna zawierać postanowień, które oceniając *ex post*, mogłyby mieć wpływ na wynik pierwotnego postępowania w sprawie zamówienia publicznego. Założenie to służy Doktorantowi, jako swoisty drogowskaz, który wytycza sposób rozwiązywania kwestii sporych, napotykanych podczas prowadzonych badań. W konsekwencji, interpretując poszczególne postaci modyfikacji umowy, Autor nigdy nie traci z pola widzenia podstawowych zasad udzielania zamówienia publicznego, tj. przede wszystkim zasady równego traktowania wykonawców oraz zasadę przejrzystości prowadzonego postępowania. Ciekawie prezentują się rozważania na temat tzw. „klauzul przeglądowych”, które mogą mieć różny charakter (s. 69). Być może pożyteczne byłoby w tym zakresie, aby Doktorant sięgnął głębiej do nauki o warunku (art.89 kc).

Jak słusznie zauważa Autor, tzw. „klauzule przeglądowe”, nie mogą prowadzić do zmiany ogólnego charakteru umowy, przez który rozumie „najistotniejsze elementy umowy”.

W efekcie prowadzonych badań Doktorant sformułował szereg wniosków, o bardziej lub mniej doniosłym znaczeniu. Przede wszystkim potwierdza On słuszność znacznego ograniczenia zasady swobody kontraktowej wobec umów zawartych w reżimie zamówień publicznych. Lektura pracy wskazuje przy tym, że Doktorant czerpie uzasadnienie dla takiego podejścia nie tylko z literalnego brzmienia regulacji prawnych, ale również z płaszczyzny aksjologicznej. Z tego punktu widzenia Doktorant pozytywnie ocenia zmiany w polskim systemie prawnym, które przyniosła ustawa z 28 lipca 2016 r., w szczególności doprecyzowanie pojęcia zmiany istotnej oraz nieistotnej. Krytycznie odnosi się jednak do sposobu implementacji dyrektywy 2014/24/UE. W konsekwencji, w zakończeniu pracy formułuje On szereg wniosków *de lege ferenda* (s.411-415). Stanowią one zwięźczenie prowadzonych badań.

V. Ogólna ocena merytoryczna

Nie ulega wątpliwości, że Doktorant realizował założony cel badawczy. Recenzowana praca poszerza w znacznym stopniu stan dotychczasowej wiedzy o modyfikacji umowy zawartej w

sprawie zamówienia publicznego, a właściwie na temat modyfikacji stosunku prawnego nawiązanego po przeprowadzeniu postępowania w sprawie zamówienia publicznego. Niewątpliwą zaletą pracy jest jej kompleksowość. Doktorant z niezwykłą skrupulatnością opisał i przeanalizował różnorakie postaci zmian takiej umowy. Na pochwałę zasługuje fakt, że Doktorant nie ograniczył się w swoich badaniach do obszaru prawa zamówień publicznych, nierzadko sięgając do zasad oraz instrumentów z zakresu klasycznego prawa cywilnego, takich jak chociażby zasada autonomii woli stron, zasada równości stron stosunku zobowiązaniowego, zasady wykładni oświadczeń woli, konstrukcja czynności warunkowej w rozumieniu art. 89 k.c. Z tego powodu bardzo wysoko oceniam poziom merytoryczny przedstawionej do recenzji pracy, nawet jeśli lektura pracy nasuwa w pewnych jej fragmentach krytyczne uwagi. Te ostatnie prowadzą się do następujących sugestii:

-Autor słusznie wychodzi z założenia, że nie sposób mówić o odrębnym typie umowy zawieranej w sprawie zamówienia publicznego. Przyjmuje On, że jej charakter jest w dużej mierze zdeterminowany przedmiotem świadczenia wykonawcy. Jednocześnie wskazuje jednak na pewne, powtarzalne cechy, którymi takie umowy się odznaczają. Niezależnie od konkretnej postaci nadanej przez strony zawieranej umowie, zawsze ma ona cywilnoprawny charakter. O takim charakterze – zdaniem Autora – świadczy m.in. wyraźne odesłanie w art. 139 p.z.p. do przepisów kodeksu cywilnego. Dostrzegam pewną niezręczność w tym sposobie argumentacji. Odesłanie, o którym mowa nie tyle determinuje cywilnoprawny charakter tej umowy, co raczej jest przejawem jego konsekwencji.

-Mimo wyraźnego zakorzenienia umowy w sprawie zamówienia publicznego w prawie cywilnym, Autor dostrzega jednak pewne odrębności, którymi się ona odznacza. Odnoszą się one przede wszystkim do sposobu dojścia do zawarcia tejże umowy. To wyraźne ograniczenie zasady swobody kontraktowania skłania Doktoranta do sformułowania przestrogi przed „ślepych stosowaniem reguł kodeksowych”. Rozważania na ten temat pozostawiają u czytelnika pewien niedosyt. Wydaje się, że tak sformułowana teza wymagała znacznie głębszej analizy znaczenia i zakresy zasady swobody kontraktowania. Byłoby pożyteczne, gdyby autor sięgnął do opracowania B. Lewaszkiwicz-Petrykowskiej pt. *Autonomia woli stron a zakres odpowiedzialności ex contractu (kilka refleksji)*, zamieszczony w: *Kierunki europeizacji prawa prywatnego. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Jerzemu Rajskiemu*, 2007.

-Autor dość obszernie zajmuje się ideą sprawiedliwości kontraktowej. Zauważa, że w przypadku umów w sprawie zamówienia publicznego z założenia pozycja stron nie jest równa. Cel tym rozważań nie jest jasny, nie wiadomo, jakie znaczenie mają one dla celów badawczych wytyczonych tematem pracy.

-Słusznie sporo uwagi poświęcono ogólnej problematyce ram ustalania warunków umowy. Tym bardziej szkoda, że nie poruszono, tak jak by można było oczekiwać po tytule pracy, kwestii wyrażającej się w pytaniu: kiedy „klauzule przeglądowe”, umożliwiające dokonanie zmiany warunków umowy, pozostają w sprzeczności z wyrażoną w art. 351¹ k.c. zasadą swobody kształtowania stosunku zobowiązaniowego. Wprawdzie Autor wskazuje na zasady, które powinny w tym zakresie być brane pod uwagę, nie odnosi ich jednak do konkretnych postaci wspomnianych klauzul. Uciekając niejako przed tym problemem Doktorant przekonuje, że „(...)przed zaburzeniami równowagi kontraktowej wykonawcy są chronieni nie tyle przez zasady współżycia społecznego w ujęciu art. 351¹ k.c., co przez ogólne zasady udzielania zamówień publicznych z art. 7 ust. 1 p.z.p.”.

- Szkoda, że Doktorant nie zastanowił się nad tym, jakie znaczenia dla ustalenia natury stosunku zobowiązaniowego mają takie kryteria pozakodeksowe jak np. interes publiczny, o którym mowa w art. 140 ust. 3 p.z.p. W konsekwencji rozważania na temat natury stosunku prawnego, choć bardzo ciekawe, niewiele wnoszą do prowadzonych rozważań, zwłaszcza, że cel ich prowadzenia nie została przez Autora wyraźnie wskazany;

-Ciekawie prezentują się rozważania o zakazie zmiany postanowień umowy w stosunku do treści oferty, na podstawie której dokonano wyboru wykonawcy. Zakaz z art 144 ust. 1 p.z.p. należy, zdaniem Autora, odnosić do całej treści wybranej oferty. W celu nakreślenia ram wspomnianego zakazu w recenzowanej pracy podjęto próbę wyznaczenia zakresu pojęcia: treść oferty. Doktorant w konkluzji stwierdza, że ogranicza się ono wyłącznie do elementów przedmiotowych. Być może jednak należało nieco rozwinąć tok argumentacji, który doprowadził do tak sformułowanej konkluzji;

-Na uwagę zasługuje również opracowanie tzw. klauzuli automatycznego dostosowania, która opiera się na konstrukcji warunku z art. 89 k.c. Autor słusznie podkreśla, że w tym przypadku nie dochodzi do zmiany umowy, lecz do zmiany stosunku prawnego. W konsekwencji uważa On, że klauzula ta nie jest objęta hipotezą art. 144 p.z.p. Pożyteczne byłoby, gdyby Autor sięgnął głębiej do nauki o warunki, co pozwoliłoby mu gruntowniej uzasadnić formułowaną tezę o potrzebie analogicznego stosowania art. 144 p.z.p.

-Niecóż rozczarowują wywody Doktoranta na temat wyrażenia *in blaco* zgody na przejęcie dług. Doktorant dopuszcza taki zabieg. Niestety nie analizuje szerzej konsekwencji zajmowanego stanowiska (s. 251). Podobnie ocenić należy rozważania na temat posłużenia się przez wierzyciela udzielonym mu przez dłużnika nieodwołalnym pełnomocnictwem do wyrażenia zgody na przejęcie długu.

VI. Konkluzje

Konkludując uważam, że praca doktorska Pana mgra Łukasza Pożogi zatytułowana: *Zmiana umowy w sprawie zamówienia publicznego* spełnia wymogi przewidziane dla rozpraw doktorskich, przewidzianych w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Przedstawione do recenzji dzieło nosi cechy oryginalności.

Treść rozprawy dowodzi, że Doktorant legitymuje się wiedzą teoretyczną z zakresu prawa cywilnego w stopniu bardzo dobrym. Wysoko oceniam również Jego jest rozległą wiedzę z zakresu stosowania prawa.

Mając powyższe na uwadze, wnoszę o przyjęcie rozprawy doktorskiej Pana mgra Łukasza Pożogi i dopuszczenie go do publicznej obrony.

Łódź, dnia 9.01.2019 r.